

สถานการณ์การตลาดและการผลิตหมากเมาอำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร

The marketing situation and production of Mak Mao in Phu Phan District, Sakon Nakhon Province

สุกุมารณ์ ศรีเผด็จ^{1*} และ สิริพร พุกหน้า¹

Sukumaporn Sriphadet^{1*} and Siriporn Phukna¹

บทคัดย่อ: หมากเมาเป็นผลไม้ท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบมากบริเวณเทือกเขาภูพานจังหวัดสกลนคร งานวิจัยนี้ศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกหมากเมา จำนวน 77 ราย ระหว่างเดือน พฤษภาคม-ธันวาคม 2558 พบว่าช่องทางการตลาดของผลหมากเามีการจำหน่ายเป็นผลสด ส่วนผลหมากเมาที่ผ่านกระบวนการซื้อขายจากคนกลางเป็นผู้รวบรวมและกระจายผลผลิตสู่โรงงานแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระจายสู่ร้านอาหาร ร้านค้า และห้างสรรพสินค้า หมากเามีการแปรรูปเป็นน้ำผลไม้และไวน์ แต่มีช่องทางการตลาดที่คล้ายคลึงกัน น้ำหมากเมาเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้รักสุขภาพ ปัจจุบันคนให้ความสนใจสุขภาพและอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าหลักในตลาดหมากเมา การประกอบธุรกิจการปลูกหมากเมาเกษตรกรมีต้นทุนในการปลูก โดยเป็นต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 9,904.67 บาท/ไร่ ประกอบด้วยต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 7,871.36 บาท/ไร่ และต้นทุนคงที่เฉลี่ย 2,033.33 บาท/ไร่ และมีผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเมาให้ผลผลิตต่อไร่ 618.57 กิโลกรัม/ไร่ ให้ผลตอบแทนเฉลี่ย 19,964.29 บาท/ไร่ และผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 17,930.96บาท/ไร่ ดังนั้น การปลูกหมากเามีจึงเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่น่าสนใจของจังหวัดสกลนคร

คำสำคัญ: หมากเมา, ช่องทางการตลาด, ต้นทุนและผลตอบแทน, สถานการณ์

ABSTRACT: Mak Mao is a fruit native of the Northeast, which is more common in the Phu Phan mountain range in Sakon Nakhon Province. The studies were collected by 77 farmers during May to December 2015. Marketing of Mak Mao are sold as fresh fruit. The Mak Mao of the trading process between the collection and distribution of products to the processing plant is a product distributed to restaurants, shops and department stores. Mak Mao is processed into juice and wine, but with a similar market niche. Mak Mao juice is popular among health care. Currently, people pay attention to health and healthy food is increasing as major customers in Mak Mao. The farmers planted Mak Mao business costs are as follows the average total cost of 9,904.67 baht/rai consist of average variable cost 7,871.36 baht/rai and average fixed cost 2,033.33 baht/rai. Whereas, Income by mak mao farmers to average yield 618.57 kg/rai, the average yield profit 27,835.65 baht/rai and the net profit 17,930.96 baht/rai. Thus, growing mak mao is another interesting occupation of the Sakon Nakhon province.

Keywords: Mao, Marketing Channel, Cost and Return, situation

¹ คณะทรัพยากรธรรมชาติและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 47000

Faculty of Natural Resources and Agro-Industry, Kasetsart University, Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus, Muang District, Sakon Nakhon

* Corresponding author: sukumaporn.s@ku.th

บทนำ

หมากเมาเป็นผลไม้ท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบมากบริเวณเทือกเขาภูพานจังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นแหล่งความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ และเป็นที่ยังชีพและแพร่หลายจนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ สถานการณ์เครือข่ายธุรกิจหมากเมา มีการรวมตัวกันแบบไม่เป็นทางการเป็นชมรม ซึ่งสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจยังไม่รุนแรง มีการช่วยเหลือกันภายในเครือข่าย ด้านการแปรรูป และการจำหน่ายผลผลิต แต่มีปัญหาด้านวัตถุดิบที่มีปริมาณไม่เพียงพอ หากสภาพภูมิอากาศแปรปรวนซึ่งส่งผลให้หมากเมาติดผลน้อย ซึ่งทำให้ผลหมากเมาไม่เพียงพอภายในเครือข่ายและภายนอกเครือข่าย ทำให้ต้องมีการวางแผนจัดการวัตถุดิบอย่างเป็นระบบในแต่ละผู้ประกอบการแปรรูปและปัญหาสำคัญของธุรกิจเมาคือขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจ ขาดความต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนและพัฒนา ซึ่งทางการตลาดมีความต้องการหมากเมาจัดเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชาวจังหวัดสกลนคร (กรรณิการ์ และ สัตตะยา, 2557) ยิ่งไปกว่านั้นสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากรากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) หรือเบโด้ (BEDO) ยังได้เข้ามาช่วยยกระดับคุณค่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications : GI) เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่ต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ มาใช้ประโยชน์ในการผลิตสินค้าในท้องถิ่นของตนมากขึ้น รวมถึงมาทำให้ได้ผลิตภัณฑ์มีคุณลักษณะพิเศษด้วย (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2557) จึงทำให้น้ำหมากเมาและผลหมากเมา ได้รับการตอบรับจากตลาดมาก เนื่องจากประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราส่งเสริม Bio Economy ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย จนไม่เพียงพอต่อความต้องการทางชมรมจึงแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มเครือข่ายปลูกหมากเมา แต่ยังคงให้รักษาเอกลักษณ์และคุณภาพดั้งเดิมไว้ ปัจจุบันผลสดหมากเมาีราคาเพิ่มสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 30-60 บาท ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่า

หมากเมาเป็นแหล่งวัตถุดิบที่มีความต้องการทางภาคอุตสาหกรรมอาหารมากยิ่งขึ้นและหมากเมายังเป็นอาชีพที่เสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและมั่นคงทางอาชีพ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกเมา และศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการปลูกหมากเมา รวมถึงช่องทางการตลาดของหมากเมาเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจสำหรับผู้สนใจปลูกหมากเมา

วิธีการศึกษา

1. **ศึกษาบริบทของผู้ปลูกหมากเมาในจังหวัดสกลนคร** ด้วยแบบสอบถามเป็นตัวบันทึกข้อมูล สุ่มเก็บตัวอย่างประชากรจำนวน 77 คน และใช้แบบสัมภาษณ์จากบุคคลที่สามารถให้ความรู้และข้อมูลได้ และใช้เทคนิคการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิ นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยหลักการทางสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ จากการสอบถาม นายคนพ วรรณวงศ์ ประธานชมรมหมากเมาสกลนคร พบว่า มีผู้ปลูกหมากเมาในอำเภอภูพาน โดยมีเกษตรกรในเครือข่ายวรรณวงศ์ฟรุ้ตไวย์ 128 ราย และชุมชนโนนหัวช้างจำนวน 200 ราย รวมทั้งสิ้นมีเกษตรกรผู้ปลูกหมากเมาในจังหวัดสกลนคร จำนวน 328 ราย มีความคลาดเคลื่อน (E) ของการชักตัวอย่าง 0.1 คำนวณจำนวนตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1967) ดังนี้ เมื่อ $n = \frac{N}{1+N(e)^2}$ จำนวนตัวอย่างที่ศึกษา $N =$ จำนวนครัวเรือนผู้ปลูกหมากเมาจังหวัดสกลนคร $e =$ ความคลาดเคลื่อนในการตัดสินใจการชักตัวอย่าง

2. **ศึกษาสถานภาพต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตเมา** เป็นการวิเคราะห์ทางการเงินของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเมา โดยวิเคราะห์จากโครงสร้างต้นทุนและผลตอบแทน ดังนี้ 1) ต้นทุนผันแปรทั้งหมด=ค่าวัสดุปัจจัยการผลิต+ค่าใช้จ่ายอื่นๆ+ค่าเสียโอกาสต้นทุน 2) ต้นทุนคงที่ทั้งหมด= ค่าเช่า+ค่าภาษีที่ดิน+ค่าเสื่อมราคา+ค่าเสียโอกาสเงินทุน 3) ต้นทุนการผลิตทั้งหมด=ต้นทุนผันแปรทั้งหมด+ต้นทุนคงที่ทั้งหมด 4) รายได้ทั้งหมด=จำนวนผลผลิต×ราคา

ชาย 5) รายได้สุทธิ=รายได้ทั้งหมด-ต้นทุนผันแปรทั้งหมด และ 6) กำไรสุทธิ=รายได้ทั้งหมด-ต้นทุนทั้งหมด (นางนุช, 2549) รวมถึงช่องทางการตลาดของผลผลิตหมากเฝ้าสกกลนคร จากตัวอย่างประชากรจำนวน 77 คน

ผลการศึกษาและวิจารณ์

1. การศึกษาบริบทของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฝ้า ผู้ปลูกหมากเฝ้าเป็นเพศชายคิดเป็นร้อยละ 63.64 และเพศหญิง ร้อยละ 36.36 เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมส่วนมากใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งเพศชายเป็นแรงงานหลักในการทำงาน สอดคล้องกับรายงานของ วัลภา และคณะ (2557) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกสมุทรปราการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 83.5 เป็นเพศชาย อีกทั้งผู้ปลูกเฝ้าอยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 92.21 และสถานภาพโสด ร้อยละ 5.19 แต่มีเกษตรกรไม่เปิดเผยสถานภาพ คิดเป็นร้อยละ 2.6 เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักของคนไทยมาช้านานจนปัจจุบันมีการส่งต่อยังรุ่นสู่รุ่น เกษตรกรนิยมใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก จึงทำให้เกษตรกรมีสถานภาพสมรส และอายุของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฝ้าต่ำสุดอยู่ระหว่าง 25-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.18 และช่วงอายุที่มีจำนวนเกษตรกรมากที่สุดอยู่ระหว่าง 45-65 ปี คิดเป็นร้อยละ 77.92 และอายุเกษตรกรมากกว่า 65 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.9 สอดคล้องกับ กรวิทย์ (2557) พบว่า กลุ่มแรงงานภาคเกษตรอายุ ตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่กลุ่มแรงงานภาคที่มีอายุตั้งแต่ 15-39 ปี กลับมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานรุ่นใหม่ที่มีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี ที่มีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรน้อยลง ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของแรงงานภาคเกษตรสูงขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตในอนาคตลดลง เนื่องจากปัญหาสุขภาพและข้อจำกัดในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่ม

ประสิทธิภาพการผลิต

เกษตรกรจบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 51.94 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา ร้อยละ 33.77 ส่วนเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย หรือ ปวช. คิดเป็น 11.69 ส่วนเกษตรกรที่มีการศึกษาสูงสุดคือ ระดับอนุปริญญาตรี หรือ ปวส. คิดเป็นร้อยละ 2.6 เนื่องจากสมัยก่อนระบบการศึกษาไทยยังเข้าไม่ถึงถึงและมีการศึกษาภาคบังคับแค่ระดับประถมศึกษา ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น จนในปี 2545 ได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้คนไทยต้องเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ม.ป.ป.) จึงเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษากว้างมากขึ้นทำให้มีเกษตรกรบางรายที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักคิดเป็นร้อยละ 96.10 และมีเกษตรกรบางส่วนประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวด้วย คิดเป็น ร้อยละ 3.9 เนื่องจากหมากเฝ้าเป็นพืชป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ให้ผลผลิตดีดูแลง่าย จึงได้มีการขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพหนึ่งที่น่าสนใจและทำรายได้สูง ซึ่งเกษตรกรมีการพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้แก่ มันสำปะหลัง มะม่วง แก้งมังกร เป็นต้น อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปลูกหมากเฝ้า 2-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.96 รองลงมาเกษตรกรมีประสบการณ์ปลูกหมากเฝ้า 5-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.07 ส่วนเกษตรกรปลูกหมากเฝ้ามากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.58 อีกทั้งมีเกษตรกรรายใหม่ที่ปลูกหมากเฝ้าน้อยกว่า 1 ปี คิดเป็น 10.39 เห็นได้ว่าอัตราส่วนค่อนข้างไม่ห่างกันเนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกหมากเฝ้ามีความชำนาญและยังได้รับคำแนะนำจากนักวิชาการผู้มีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มเป็นชุมชนเข้มแข็งขึ้น ทำให้มีความมั่นใจได้เลยว่าการประกอบธุรกิจหมากเฝ้านี้เป็นอีกหนึ่งอาชีพที่กำลังทำรายได้ดีและมีผู้คนหันมาสนใจ

มาก ซึ่งสอดคล้องกับ กรวิทย์ (2557) รายงานว่า สัดส่วนแรงงานในภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 41.0 ในปี 2554 เป็นร้อยละ 42.1 ในปี 2555 ส่วนหนึ่งเป็นผลจากแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตน้ำท่วมปี 2554 ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งกลับเข้าสู่ภาคการเกษตร และตัดสินใจเลือก ที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตร เนื่องจากเห็นว่าราคาเฉลี่ยของสินค้าเกษตรอยู่ในเกณฑ์ จึงทำให้ผลสำรวจจำนวนผู้ปลูกหมากเฒ่าในเขตอำเภอภูพานมีประสบการณ์การปลูกหมากเฒ่า 2-5 ปี มากที่สุด

2. ต้นทุนการผลิตและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฒ่า

ต้นทุนการผลิต: ต้นทุนเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฒ่ามีต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ย 9,904.67 บาท/ไร่ โดยคิดเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 7,871.3 บาท/ไร่ และต้นทุนคงที่เฉลี่ย 2,033.33 บาท/ไร่ (Table 1) แตกต่างกับรายงานของ กรรณิการ์ และคณะ (2555) รายงานว่า ต้นทุนและผลตอบแทนของผู้ปลูกหมากเฒ่าหลวงในจังหวัดสกลนครมีต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อไร่ 11,533 บาท เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และมีการปลูกพืชอื่นเป็นหลักหมากเฒ่าเป็นพืชเสริมรายได้ ทำให้ต้นทุนในการผลิตน้อยเพราะค่าใช้จ่ายส่วนต่างมาจากพืชหลัก อีกทั้งจากการสำรวจครั้งนี้พบว่าต้นทุนที่มากที่สุดคือ ค่าแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑาทิพย์ (2555) รายงานว่า ต้นทุนการผลิตข้าวของชาวนาไทยในพื้นที่ทดลองภาคกลาง สูงถึง 21,355 บาท/ไร่ ประกอบด้วยค่าแรง 54 เปอร์เซ็นต์ ปัจจัยการผลิต 20.4 เปอร์เซ็นต์ ค่าใช้ที่ดิน 10.4 เปอร์เซ็นต์ และอื่นๆ 10.4 เปอร์เซ็นต์

ผลตอบแทนการผลิต: เกษตรกรผู้ปลูกหมากเฒ่าให้ผลผลิตต่อไร่ 618.57 กิโลกรัม/ไร่ ให้ผลตอบแทนเฉลี่ย 27,835.65 บาท/ไร่ และกำไรสุทธิเฉลี่ย 17,930.96 บาท/ไร่ (Table 1) แตกต่างกับรายงานของ กรรณิการ์ และคณะ (2555) ที่รายงานต้นทุนและผลตอบแทนของผู้ปลูกหมากเฒ่าหลวงในจังหวัดสกลนครผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 750 กิโลกรัม ผลเฒ่าหลวงเฉลี่ย 25 บาท/กิโลกรัม โดยมีผลตอบแทนเหนือต้นทุนรวม

เท่ากับ 7,216.89 บาท/ไร่ และมีผลตอบแทนเหนือต้นทุนเงินสดเท่ากับ 11,484.11 บาท/ไร่ ทั้งนี้จำนวนผลผลิตในปี 2558 ได้ลดน้อยลงอาจเป็นเพราะหมากเฒ่าติดผลเร็วกว่าปกติ เมื่อเข้ารอบฤดูผลทำให้เกิดลมพายุพัดพาแล้วช่อผลหมากเฒ่าร่วงหล่นและเกิดกระบวนการสุกแก่ทางสรีรวิทยาไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกษตรกรต้องเร่งเก็บผลผลิตก่อนหมากเฒ่าสุกแก่เต็มที่ แต่การปรับตัวสูงขึ้นของราคาหมากเฒ่าทำให้ผลตอบแทนที่ควรจะได้รับไม่ค่อยแตกต่างกัน

ช่องทางการตลาดของผลผลิตหมากเฒ่า สกลนคร แบ่งได้ 3 ช่องทาง ดังนี้

1. ตลาดผลผลิตสดของหมากเฒ่า สกลนคร เกษตรกรเก็บผลหมากเฒ่าสดมาจำหน่ายที่ตลาดต่างๆ ภายในจังหวัดสกลนคร ได้แก่ ตลาดเทศบาล และตลาดริมตม เป็นต้น รวมถึงมีการนำผลสดของหมากเฒ่าออกมาวางจำหน่ายตามบริเวณริมถนนสกลนคร-กาฬสินธุ์ ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนตุลาคมของทุกปี และมีเกษตรกรบางรายโรงงานมารับซื้อเองที่สวนหรือนำไปขายให้กับโรงงานแปรรูป ส่วนผลผลิตสดที่ผ่านพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวนเกษตรกรโดยตรงโดยผลสุกแดงมีราคาอยู่ที่ 30-40 บาท/กิโลกรัม ผลสุกแดง-ดำ มีราคา 40-50 บาท/กิโลกรัม และผลสุกดำมีราคา 50-60 บาท/กิโลกรัม นับว่าปีนี้ราคาหมากเฒ่าสูงกว่าทุกปี จากเดิมที่เคยปล่อยให้ร่วงหรือจำหน่ายเพื่อกินผลสดราคาประมาณกิโลกรัมละ 10-15 บาท และราคาเริ่มสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 25-45 บาท (ชมรมหมากเฒ่า สกลนคร, 2558) โดยเกษตรกรเก็บผลสุกดำช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน แต่ด้วยสภาพแวดล้อมปีนี้ซึ่งลักษณะอากาศมีความแปรปรวนค่อนข้างสูง จึงทำให้ช่อผลหมากเฒ่าร่วงเร็วผิดปกติจำนวนมาก ซึ่งทำให้ เกษตรกรต้องเก็บผลผลิตก่อน เนื่องจากดอกหมากเฒ่าเป็นดอกช่อจึงทำให้การสุกแก่ไม่พร้อมกันทั้งช่อ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2550) จึงทำให้ช่วงผลสุกช่อหมากเฒ่ามีผลทั้งสีแดงและดำ ส่งผลให้ผลผลิตราคาต่ำกว่าผลสีแดงเพียงสีแดง อีกทั้งมีโรงงานนอกพื้นที่อำเภอภูพาน มารับซื้อผลหมากเฒ่าแบบจำนวนไม่จำกัดและให้ราคาสูง เกษตรกรจึงเร่งเก็บผลผลิต

ขาย จึงทำให้โรงงานภายในอำเภอภูพานเองเกิดความเดือดร้อน เพราะขาดหมากเฒ่าในการผลิต เป้าหมายของการรับซื้อลดลงกว่าหนึ่งเท่า จากราคาที่สูงขึ้นของหมากเฒ่าสกุลนคร

2. *ช่องทางการตลาดน้ำหมากเฒ่าพร้อมดื่ม* เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับหมากเฒ่า โดยการแปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อยืดอายุการเก็บรักษาที่ยาวนานขึ้นให้สามารถมีหมากเฒ่ารับประทานตลอดทั้งปี ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์น้ำหมากเฒ่าผู้ผลิตเน้นกลุ่มลูกค้าที่รักสุขภาพ ซึ่งในการผลิตโรงงานแปรรูปรับซื้อผลิตภัณฑ์ของหมากเฒ่าสดมาจากเกษตรกรและพ่อค้าคนกลางเพื่อมาแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์น้ำหมากเฒ่าพร้อมดื่มและน้ำหมากเฒ่าเข้มข้น ซึ่งการจัดจำหน่ายน้ำหมากเฒ่าของโรงแปรรูปมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) โรงงานแปรรูปเป็นผู้ผลิตและเป็นผู้จัดจำหน่ายเอง และ 2) โรงงานแปรรูปเป็นผู้ผลิตและมีการทำแบรนด์ภายใต้การดูแลของคนกลางในการจัดจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มในชุมชน มีกลายกลุ่มแบบ

พึ่งพาอาศัยกันระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม เพื่อความเข้มแข็ง ได้แก่ ชมรมหมากเฒ่าสกุลนคร กลุ่มน้ำหมากเฒ่าภูพาน และกลุ่มสหกรณ์ชุมชนโนนหัวช้าง ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งโดยมีประธานชมรมสมาชิก มีกระบวนการวางแผนการทำงานโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นสัดส่วน มีคนกลางเป็นผู้รวบรวมผลผลิตหมากเฒ่าจากพื้นที่โดยรอบในอำเภอภูพานส่งให้กับโรงงานของชุมชนโนนหัวช้างเพื่อแปรรูป และกระจายสินค้าของชุมชนโนนหัวช้างไปตามโรบัสัน ร้านสะดวกซื้อ มินิมาร์ทและเป็นผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์

3. *ช่องทางการตลาดไวน์หมากเฒ่า* คล้ายกับช่องทางน้ำหมากเฒ่าพร้อมดื่ม แต่ไวน์ผู้ผลิตเน้น การตลาดในกลุ่มผู้บริโภคโดยทั่วไป งานเลี้ยง เทศกาลต่างๆ ในการผลิตโรงงานแปรรูปเป็นผู้ผลิตและส่งขายภายใต้แบรนด์ของตัวเอง เนื่องจากใช้เวลาในการผลิตนาน ผลิตภัณฑ์มีจำนวนจำกัด

Table 1 Basics information of mak mao growers.

Basics information (n=77)		percentage
sex	male	63.64
	female	36.36
age	25-45 years	18.18
	45-65 years	77.92
	> 65 years	3.90
status	single	5.19
	marry	92.21
education	Primary school	51.94
	Secondary school	33.77
	High school / vocational certificate	11.69
	diploma / high vocational certificate	2.60
occupation	private business	3.90
	agriculture	96.10
experience	< 1 year	10.39
	2-5 years	38.96
	5-10 years	35.07
	> 10 years	15.58

Table 2 Costs and returns from mak mao production province in 2015.

detail	baht /rai/year
Total cost	9,904.67
variable costs	7,871.36
Varieties of mak mao	865.90
tillage	720.00
Chemical fertilizer	942.86
organic fertilizer	667.78
water	200.00
Fuel	470.66
engagement	2,000.00
The household labor	812.50
Repair Equipment	825.00
transportation	366.67
Fixed costs: Equipment	2,033.33
Total income (Total yield 618.57 kg/rai)	27,835.65
Net income	17,930.96

สรุป

1. การศึกษาบริบทของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฒ่า ผู้ปลูกหมากเฒ่าเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีสถานภาพสมรสเกือบทั้งหมด อายุ 45-65 ปี ร้อยละ 77.92 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 51.94 ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลักคิดเป็นร้อยละ 96.10 มีประสบการณ์การปลูกหมากเฒ่า 2-5 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.96

2. ต้นทุนและผลตอบแทนของเกษตรกรผู้ปลูกหมากเฒ่า: การผลิตหมากเฒ่าในแต่ละปีมีต้นทุนการผลิตทั้งหมด 9,904.67 บาท/ไร่ และรายได้จากการขายผลผลิตหมากเฒ่าของเกษตรกรเท่ากับ 27,835.65 บาท/ไร่ และมีกำไรจากการจัดจำหน่ายเท่ากับ 17,930.96 บาท ส่วนช่องทางการตลาด แบ่งออกเป็น 3 ช่องทาง ได้แก่ ผลสด น้ำหมากเฒ่า และไวน์ โดยตลาดผลสดจำหน่ายในตลาดต่าง ๆ หรือพ่อค้าคนกลางรับซื้อที่สวน รวมถึงจำหน่ายให้กับโรงงานแปรรูป ส่วนตลาดน้ำหมากเฒ่าและไวน์คล้ายคลึงกันโดยนำหมากเฒ่าเน้นกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ แต่ไวน์เน้นงานเลี้ยงเทศกาลต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2557. ประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์. เล่มที่ 21 เลขที่ประกาศ 75. สกจนคร. แหล่งข้อมูล: <https://www.ipthailand.go.th>. ค้นเมื่อ 23 กันยายน 2558.
- กรรณิการ์ สมบุญ และ สัตินทยา เหวะวัน. 2557. การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจ (Cluster) หมากเฒ่าในจังหวัดสกลนคร. วารสารแก่นเกษตร. 42: 322-327.
- กรรณิการ์ สมบุญ, สุदारัตน์ สกุลคู่, สุเชียร นามวงศ์ และศิริพร สารคล่อง. 2555. ศึกษาสถานภาพของวัตถุดิบพืชหมากเฒ่าธุรกิจ. วารสารวิชาการและวิจัย. 5(ฉบับพิเศษ): 186-195.
- กรวิทย์ ต้นศร. 2557. แร่งงานกับการเปลี่ยนแปลงของภาคการเกษตรไทย. ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. แหล่งที่มา: <https://goo.gl/5J4DZI>. ค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2558.
- จุฑาทิพย์ภัทราวาท. 2555. นักวิชาการกะเทาะปัญหาโครงสร้างชาวนาไทย ทำมาแล้วไม่ได้ผล. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน. <https://goo.gl/IzeRb9>. ค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2558.
- นงนุช อังรีกุล. 2549. หลักการจัดการฟาร์ม. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- วัลภา จารุมัศย์, ทิพวรรณ ลิ้มงูร และปัญญา หมั่นเก็บ. 2557. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลตอบแทนของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวเปลือกจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 32: 26-31
- วัลภา ชีวภักดิ์ธน. 2550. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนและแนวทางการจัดการการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง: กรณีศึกษาทะเลสาบสงขลาตอนนอกบริเวณพื้นที่ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ม.ป.ป. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. แหล่งที่มา: <https://goo.gl/2dj2sn>. ค้นเมื่อ 19 ธันวาคม 2558.
- อร่าม คุ้มกลาง และวินัย แสงแก้ว. 2543. หมากเฒ่าผลไม้พื้นบ้านสะท้านสู่สากล. แหล่งที่มา: <https://goo.gl/XJ5juP>. ค้นเมื่อ 27 กันยายน 2558.
- Yamane, Taro. 1967. Statistics, an Introductory Analysis, 2nd Ed., Harper and Row, New York.